

Lystflytninger i senlivet

Stadigt flere danske pensionister flytter til en bolig i sydens sol eller i naturskønne omgivelser. Hvem er de, og hvorfor gør og tør de det?

Danske undersøgelser af ældres flytninger viser, at der er forholdsvis høj flytrefrekvens omkring pensionsalderen (Gottschalk et al. 2005). Der ses en stigende lyst til at flytte - ikke alene til plejehjem eller beskyttet bolig, men til en bolig i sydens sol eller i naturskønne omgivelser. Hvem er de pensionister, der tør bryde op og flytte til en ny bolig væk fra hjemstavnen og evt. fra familie og gamle venner - og hvorfor gør de det?

Viden om pensionistmigranter

I 2006 boede der 13.180 pensionister i sommerhuse i Danmark (note 1), og i 2004 fik 26.717 personer udbetalt pension fra Danmark til en udenlandsk adresse (note 2). Det sidstnævnte tal er steget fra 7.039 i 1995, det vil sige en stigning i løbet af knap 10 år på næsten 300 % (note 1). I 2005 var der 2.848 udlandsdanskere bosat i Spanien, som fik social pension udbetalt fra Danmark, heraf næsten 2000 folkepensionister og ca. 800 førtidspensionister (note 2).

Vores undersøgelse belyser pensionistmigration ved hjælp af kvalitativ metode med enkelte deltagerobservationer og hovedvægt på kvalitative interviews med forholdsvis få personer. I denne artikel vil vi først og fremmest beskrive, hvem der flytter og hvorfor.

Hvem er pensionistmigranterne?

Undersøgelsen er dels foregået blandt helårsbeboere i sommerhuse i Danmark, dels på Costa del Sol blandt udlandsdanskere. Deltagerne skulle være mindst 60 år og være flyttet til deres nye bopæl for mere end tre år siden. Vi har dog i enkelte tilfælde frafaldet disse kriterier. Der er lavet kvalitative interviews med i alt 14 danske sommerhusbeboere i alderen 62-80 år; heraf var seks mænd og otte kvinder. Fire ægtepar er interviewet sammen, mens fire

enker og to enkemænd er interviewet hver for sig. Alle på nær én af disse havde mistet ægtefællen efter flytningen. Der deltog således 10 husstande i undersøgelsen, og seks af deltagerne bor i Østjylland, tre i det sydfynske, fire på Sydsjælland og én på Nordfyn.

På Costa del Sol blev der udført kvalitative interviews med 28 danske pensionistmigranter af begge køn; 10 enlige og otte ægtepar samt en gift kvinde og en gift mand, som blev interviewet hver for sig; i alt 20 husstande. Aldersfordelingen var 64-88 år, én deltager var dog 59. Der var i alt 13 mænd, hvoraf ni var gifte, to var fraskilte, en var enkemand og én var enlig. Den ene af de gifte mænd boede dog ikke sammen med sin kone, så der var i realiteten fire enligboende mænd. Der var 15 kvinder, hvoraf ni var gift, fem var enker og én var fraskilt (note 3).

Økonomiske forhold

Økonomi spiller en væsentlig rolle for alderdommens muligheder. Kan man forestille sig, at lystflytninger er mest aktuelle blandt mere velhavende pensionister? Iflg. King, Warnes, and Williams (2000) foretages langdistance flytninger ofte af gifte, af velfungerende og af ejere, som oftest migrerer fra storbyer til landområder. I forbindelse med denne undersøgelse blev vi som forskere da også ofte mødt med en indgroet forestilling i Danmark om, at de danske pensionister, der havde valgt at flytte til Spanien, var rige, og at deres flytning var begrundet i skatteundvigelse i Danmark. Samtidig kunne man forestille sig, at pensionister, som vælger at bo i sommerhus, er mindre velbemidlede, siden de bor i et sommerhus i stedet for i en fast, og ofte dyrere bolig.

Det må nævnes, at med et interview-

kriterium på 60+ har vi i undersøgelsen ikke interviewet ret mange førtidspensionister. Der kan således i undersøgelsen optræde en overvægt af folkepensionister og efterlønsmodtagere med god økonomi.

"Estimeret velstandsbarometer"

Deltagerne i undersøgelsen har ikke oplyst konkret om deres økonomiske forhold, primært fordi viden om økonomiske vilkår er forholdsvis tabuiseret i den danske kultur, og de færreste mennesker ønsker at tale direkte om dette i et interview, hvor man sidder ansigt til ansigt med et fremmed menneske. I kvantitativt funderede, anonyme spørgeskemaundersøgelser kan dette forholde sig anderledes. Samtidig er de økonomiske vilkår for pensionister, der bor hhv. i Spanien og i Danmark meget forskellige, fordi menneskers sundhedsmæssige tryghed i Spanien er tæt forbundet med deres økonomiske tryghed, og de fleste udlandsdanskere føler sig nødsaget til at have en - ofte dyr - privat sygeforsikring. Udlandsdanskerne placerer sig således i udgangspunktet i en "dårligere" økonomisk situation end de danske sommerhusbeboere.

I undersøgelsen har vi derfor konstrueret et *estimeret velstandsbarometer*, som baserer sig på de interviewedes egne beskrivelser af deres økonomi, deres boligstandard og deres adgang til sundhedsmæssige ydelser, hvis de bliver syge eller får brug for pleje. I det estimerede velstandsbarometer (se fig.1) har vi indlagt en skala på tre niveauer: *God, tilstrækkelig* og *ringe*. *God* indikerer, at husstanden ejer eget hus samt evt. andre ejendomme (i Danmark eller i Spanien) eller værdipapirer, og man giver udtryk for at føle sig økonomisk sikret og tryk ift. diverse

helbredsmæssige behov. *Tilstrækkelig* indikerer, at husstanden enten sidder i egen eller lejet bolig og giver udtryk for, at man føler sig økonomisk sikret, hvilket virker overbevisende ud fra de oplysninger, der gives (om fx. kapital i sommerhus eller eget hus, som i nødstilfælde kan anvendes til uforudsete udgifter/sygdom). *Ringe* indikerer, at husstandens økonomi er belagt med en vis usikkerhed; at det enten kan være vanskeligt at klare dagligdagen eller at uforudsete udgifter/sygdom kan få store konsekvenser for dagliglivet.

Udlandsdanskernes økonomi

Blandt udlandsdanskerne er der store udsving i den økonomiske formåen, i uddannelsesniveaue og erhvervsbaggrund. Uddannelsesmæssigt har knap halvdelen kortere eller ingen uddannelse (13 personer, heraf 10 kvinder), mens 11 har en mellemlang eller faglig uddannelse (heraf fem kvinder). Endelig er der fire mænd med længerevarende uddannelse.

Tolv af de 20 husstande i undersøgelsen befinder sig i en selvejet bolig i Spanien, mens de resterende otte husstande er lejemål. Samtidig har fire af de 20 husstande også ejendom i Danmark; i tre tilfælde drejer det sig om et sommerhus.

Der er placeret ni husstande i den estimerede velstandskategori *god*; altså næsten halvdelen af de interviewede, mens fire husstande kan betragtes som havende en tilstrækkelig økonomi. En enke i eget hus erklærer sig økonomisk trængt, men hun sidder dog i egen,

ubelånt bolig i Spanien og placeres således i denne mellemste kategori. Der er syv af husstandene, som kan placeres i kategorien *ringe*. To af disse har selveje i Spanien, men værdien af den spanske ejendom synes ikke stabil pga. ejendommenes stand eller status. Fire af disse husstande giver ikke selv udtryk for at have en dårlig økonomi, men da de lever med en åbenlys mangel på økonomisk sikring, er de placeret her. I de sidste tre husstande angiver beboeren selv at være stærkt økonomisk trængt. Det drejer sig om tre enker; den ene har en lille ejerlejlighed men erklærer, at det er vanskeligt at klare dagligdagen økonomisk, mens de to andre enker er nødt til at bo hos andre eller tage imod andres goodwill pga. dårlig økonomi.

En stor del af de interviewede pensionistmigranter på Costa del Sol lever altså i gode og trygge økonomiske forhold, men der findes også nogle, især enker, som er ringe økonomisk stillet.

Sommerhusbeboeres økonomi

Blandt de 10 interviewede husstande i undersøgelsen bor alle i ejerbolig, og ingen af dem ejer andre boliger. Af de 10 husstande er syv flyttet til et hus, der tidligere blev brugt som sommerhus af familien. Alle syv har bygget om eller til i deres sommerhus, så der har været en del udgifter forbundet med flytningen. Tre er flyttet til nyindkøbt og/eller nybygget sommerhus, som er blevet erhvervet med helårsbeboelse for øje. Fire har tidligere boet i lejebolig og seks i ejerbolig. Fem af husstandene

På Gerontologisk Institut udføres for tiden et projekt om danske pensionisters migration. Migration forstås bredt som flytning eller vandring, og betegnelsen kan derfor både rumme indenlandske flytninger til sommerhusområder og udenlandske flytninger, i dette tilfælde til Costa del Sol i Spanien. Projektet er finansieret af EGV Fonden, og i denne artikel belyses det, hvem der flytter og med hvilke begrundelser.

Anne Leonora Blaakilde er seniorforsker på Gerontologisk Institut, Lone Ree Milkær er forsker samme sted. De er begge folklorister.

blaakilde@mail.dk
milkaer@geroinst.dk

Den altovervejende årsag til flytningen, både blandt sommerhusbeboere og udlandsdanskere, er lysten til at udleve drømmen om det behagelige liv enten i naturskønne omgivelser i Danmark eller i dejlig varme på Costa del Sol

FIG. 1: ESTIMERET VELSTANDSBAROMETER BLANDT PENSIONISTMIGRANTER

Antal husstande	God	Tilstrækkelig	Ringe	I alt
Udlandsdanskere	9	4	7	20
Sommerhusbeboere	2	8		10

har tidligere ejet to boliger, men afhændet den ene, hvilket man må formode giver et forholdsvis godt økonomisk fundament. Hverken enker eller enkemænd har en specielt dårlig økonomi, bl.a. pga. de generelt lave boligudgifter i sommerhusområderne. Blandt sommerhusbeboerne er der, som hos udlandsdanske, stort udsving mht. uddannelse og erhvervsbaggrund, idet syv havde en kort eller faglig uddannelse, fem havde en mellem-lang og to en lang videregående uddannelse. Erhvervsmæssigt er her både tidligere offentligt ansatte, selvstændige, medhjælpende hustruer, hjemmegående og funktionærer.

Pensionistmigranter er forskellige

Undersøgelsens resultat viser således, at pensionistmigranter er forskellige; ikke nødvendigvis fra andre danske pensionister, men fra hinanden, idet ældrebefolkningen udgør en varieret gruppe. Det er en misforståelse at tro, at udlandsdanske udgør en kategori af velhavende ældre mennesker, ligesom sommerhusbeboere ikke nødvendigvis er dårligere stillet end andre pensionister. Selv om over halvdelen af de interviewede i hele undersøgelsen karakteriseres med en god eller tilstrækkelig økonomi, er der syv ud af de 20 udenlandske husstande, som har en ringe eller usikker økonomi, og der er flest kvinder i denne gruppe.

Der er ingen af sommerhusbeboerne i undersøgelsen, som karakteriseres med en ringe økonomi, hvilket sandsynligvis skyldes, at sommerhuse næsten altid er ejerboliger og derfor kræver en vis startkapital, og at undersøgelsens udvælgelseskriterier har udelukket en del førtidspensionister med forventet dårligere økonomi.

Hvorfor flytter de?

Der hersker lidet flatterende holdninger i Danmark om udlandsdanske, der menes at emigrere alene på grund af skatten; fordomme, som udlandsdanske selv bliver mødt med i Danmark.

Birgitte: Vi nasser jo.

ALB: Siger de det?

Bent: Ja, vi er nasserøve!

ALB: Nå?

Bent: Jo jo.

ALB: Hvem siger det?

Bent: Det siger vores venner.

(Ægtepar på Costa del Sol)

Blandt de 28 interviewede udlandsdanske nævnte tre personer de økonomiske forhold som den primære årsag til flytning. To af disse var utilfredse med skatten, og den tredje fortalte, at hun havde så dårlig økonomi med en brøkpension i Danmark, at hun var flyttet til Spanien i håbet om, at pengene bedre kunne slå til der. Flere andre havde dog økonomiske fordele af at bo i udlandet, men det var ikke den primære årsag til valget.

Den altovervejende årsag til flytningen, både blandt sommerhusbeboere og udlandsdanske, er derimod lysten til at udleve drømmen om det behagelige liv enten i naturskønne omgivelser i Danmark eller i dejlig varme på Costa del Sol. Blandt udlandsdanske er der 11 husstande, i alt 16 personer, som meddeler, at de primært er flyttet pga. sol og varme.

Sommerhusbeboerne nævner alle lysten til at være tættere på naturen som den altoverskyggende årsag til flytningen, og de bruger alle naturen meget i deres dagligdag, hvis det er muligt:

Hans: Det var jo naturen, der gjorde, at vi flyttede herud. Havet og skovene.

LM: I bruger det også meget, kan jeg høre.

Tove: Jo.

Hans: Det undrer os også meget, når vi går tur i yderdistrikterne i skoven, nord for byen, på stranden – vi møder aldrig pensionister.

(Ægtepar i sommerhus)

Hans giver her udtryk for, at han og Tove adskiller sig fra andre pensionister, fordi de går ture i naturen. I begge grupper af pensionistmigranter udtrykkes der undren over, at der ikke er flere pensionister, der flytter, fordi livet i de nye omgivelser opfattes som både dejligere og sundere.

Helbredsmæssige forhold er en af de hyppigste begrundelser for at flytte til Costa del Sol. Fire husstande med i alt

syv personer er primært flyttet, fordi klimaet gavner deres forholdsvis alvorlige sygdomme, men mange andre nævner helbredet som en vigtig del af deres beslutning, og næsten alle nævner det gode helbred som en del af glæden ved at befinde sig i Sydspanien.

ALB: Hvad har det betydet for jer at være flyttet herved?

Ruth: Det har sandelig betydet, at vi helbredsmæssigt har det meget bedre.

-Og synes, at vi går og har det rart.. (fnis) - har du nok en fornemmelse af...

ALB: Ja. I virker meget friske. Havde I dårligere helbred, da I rejste fra DK?

Ruth: Nej.

Ib: Nej, det havde vi ikke.

Ruth: Man ved jo også godt, at jo ældre man bliver, jo ...

Ib: Men vi har altså en teori om, at man får lagt 10 år til sin alder - og at man har det bedre i de 10 år.

Ruth: Og mange flere venner, end vi nogensinde havde tid til at have i Danmark, for her har man jo tid til at omgås, det har man jo ikke, når man arbejder.'

(Ægtepar på Costa del Sol)

Forestillingen om de ekstra 10 års levetid kan af gode grunde ikke dokumenteres, idet man aldrig kan vide, hvad der var sket, hvis... man ikke var flyttet. Men udsagnet om de ekstra 10 års levetid fungerer som en slags talemåde blandt de danske pensionister på Costa del Sol og gentages i mange interviews og samtaler. Den norske sociolog Anne Helset har fundet præcis den samme talemåde blandt de norske migranter på Costa del Sol (Helset 2000). Talemåden kan fortolkes som en proglog markør blandt udlandsdanske, der derved i fællesskab kan bekræfte indbyrdes, at deres flyttevalg var det helt rigtige, og de nye omgivelser betragtes som livsforlængende, fordi livet dér er sundere både fysisk og mentalt. Mange af udlandsdanske giver udtryk for, at de er sunde og har et højt aktivitetsniveau, især i form af sociale relationer, som Ruth siger ovenfor.

Helbredet er ikke en direkte udtalt begrundelse for at flytte i sommerhus, men indirekte er naturen som argument

FOTO ANNE LEONORA BLAAKILDE

Gadebilledet i Fuengirola på Costa del Sol er præget af nordeuropæiske pensionister.

også en henvisning til et aktivt liv i sun-
de omgivelser. Sommerhusbeboerne er
meget opsatte på at bruge naturen
omkring sig, de går tur, og de nyder
udsigten. At være tæt på naturen bety-
der så meget for sommerhusbeboerne,
at de bliver boende, selv om det hel-
bredsmæssigt ikke er særlig praktisk. I
ét ægtepar fik manden en mild
hjerneblødning for et par år siden. Han
er ikke i stand til at gå mere end 500 m
uden at hvile og kan ikke holde den
flotte have, som var hans store inter-
esse tidligere. Alligevel har ægteparret
besluttet sig for at blive boende på
grund af den omkringliggende natur.

Aktiv flytning – aktiv alderdom

Pensionistmigranternes nye boligom-
givelser betragtes normalt som *ferie-
områder*. Et *ferieområde* er et geogra-
fisk sted, som forbindes med livet fri fra
arbejde, ligesom pensionisttilværelsen
er en livsfase fri fra arbejde. De to
fænomener; livsfasen og feriestedet,
tilfører tilsammen frihedsfølelsen
dobbelt potens. Pensionistmigranter er
frie mennesker. Dette mærkes måske
især hos de af pensionistmigranterne,
som flytter til et hus eller område, de
har brugt som feriemål i flere år.

Pensionistmigranterne udviser uaf-
hængighed og demonstrerer en auto-
nom handlekraft, når de udfører en
aktiv handling til gavn for eget helbred,

idet livet i de nye omgivelser forbindes
med livskvalitet og sund livsstil. Især de
pensionister, som flytter *pga.* sygdom
må siges at gøre en aktiv indsats for at
styrke eget helbred.

Den vestlige kultur er domineret af et
produktivitetsparadigme, som påvirker
det enkelte individ til at demonstrere
sin egen produktivitet (Hazan 1994),
men samfundsmæssigt og kulturelt er
det menneskelige livsløb inddelt i faser
med fastlagte rammer for, hvad hver
livsfase bør rumme (Blaakilde 2004,
Neugarten & Hagestad 1978). Alderdommen er således programmeret
til frihed fra arbejdslivet, men der er en
kulturel forventning til ældre om at ud-
vise høj aktivitet og uafhængighed på
disse frihedsbetingelser. Det at handle
og tage ansvaret for sit eget helbred er
en højt anerkendt kvalitet i den danske
sundhedsforståelse, og derfor kan man
konkludere, at pensionistmigranter er
ideelle pensionister, fordi de tager an-
svaret for eget velbefindende og aktivt
handler sig ud af boligsituationer, hvor
der kan være risiko for ikke-sundhed og
ikke-aktivitet.

Noter

Note 1. Disse data er indhentet og kalkuleret af
Georg Gottschalk, SBI.

Note 2. Data stammer fra Den sociale
Sikringsstyrelse. Der kan desuden bo danskere
på Costa del Sol, som *ikke* modtager pension, så

antallet kan være højere.

Note 3. Interviewpersonerne er anonymiseret.

Referencer

Blaakilde, Anne Leonora (2004). Løber tiden fra
Kronos? Om kronologiseringens betydning for
forestillinger om alder. *Tidsskrift for kultur-
forskning: Alderens kulturelle konstruktion*.
Vol 1, pp. 67-85. Novus forlag, Oslo, Norge.

Gottschalk, Georg, Eigil Boll Hansen, Maria
Gleerup (2005). *Ældres flytteovervejelser. Hvad
fremmer og hvad hæmmer flytninger?* En
analyse blandt 50-80 årige i 1997-2002. AKF-
working paper, vol. 2.

Hazan, Haim (1994). *Old age: constructions and
deconstructions*. Cambridge Univ. Press.

Helset, Anne (2000). *Spania – for helsen skyld. En
intervjuundersøgelse blant norske pensjon-
ister på Costa del Sol*. Skriftserie 2/2000, Nova,
Norge.

Neugarten, Bernice L. and Gunhild Hagestad
(1976). Age and the Life Course. I Robert H.
Binstock and Ethel Shanas (Eds.). *Handbook of
Aging and the Social Sciences*. New York: Van
Nostrand Reinhold Company. Pp. 35-55.